

Wstęp

Pojęcie korespondencji posiada różne znaczenia. W najszerszym znaczeniu korespondencja oznacza wszelkie formy porozumiewania się między ludźmi, nie tylko za pomocą pisma, ale także za pomocą innych niż pismo środków komunikacji. Rodzaj i zakres wymienianych obecnie informacji jest więc ogromny. Korespondencja jest chroniona tajemnicą korespondencji, która obowiązuje i jest uregulowana zarówno w prawie międzynarodowych, jak i krajowym.

W polskim prawie używane jest także pojęcie tajemnicy komunikowania się (art. 49 Konstytucji RP), która oznacza tajemnicę korespondencji, poszerzoną jeszcze o nowe elementy. Tajemnicą komunikowania się objęte są nie tylko treści przekazów, ale także fakt i okoliczności komunikowania się. Tajemnica ta wyraźnie wykracza poza samą treść przekazu i obejmuje całość procesu komunikowania się.

Tajemnica komunikowania się jest jednym z praw przysługujących obywatelom. Ograniczenie tajemnicy komunikowania się może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony. W demokratycznym państwie prawa ograniczenie tajemnicy komunikowania się może nastąpić, gdy jest to konieczne i niezbędne dla realizacji innych celów tego państwa, ważnych dla obywateli, w szczególności zapewnienia im bezpieczeństwa. Podstawowym warunkiem wprowadzenia takich ograniczeń jest, aby były one zgodne z wymogami Konstytucji RP i podejmowane w interesie obywateli.

Problematyka kontroli korespondencji przede wszystkim dotyczy szeroko rozumianego prawa karnego. W tym obszarze prawa pojawia się szereg zagadnień związanych z wydaniem korespondencji na potrzeby procesu karnego. Przede wszystkim dotyczą one rodzaju i zakresu udostępnianych informacji i danych. Ważne są także zagadnienia o charakterze proceduralnych (sposób i forma doręczenia postanowienia wydanego w trybie art. 218 § 1 KPK; zaskarżenie tego postanowienia; zwrócenie zbędnej korespondencji) oraz o charakterze dowodowym, w szczególności w zakresie tajemnic zawodowych w aspekcie zakazów dowodowych. Wreszcie pojawia się szereg problemów o charakterze faktycznym dotyczących kwestii prawidłowego zabezpieczenia zgromadzonych materiałów i ich niszczenia, zbędnych już dla postępowania materiałów.

Z pozyskiwaniem korespondencji na potrzeby procesu karnego łączy się bardzo ważny obszar działalności tzw. uprawnionych podmiotów np. Policji, w zakresie kontroli operacyjnej, której częścią jest uzyskiwanie i utrwalanie treści korespondencji, w tym korespondencji prowadzonej za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Obszar uregulowań prawnych uprawnionych podmiotów będących podstawową do

prowadzenia kontroli operacyjnej wywoływał i wywołuje nadal liczne wątpliwości co do zgodności tych uregulowań z Konstytucją RP, które były także przedmiotem rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego oraz wątpliwości interpretacyjne w zakresie stosowania obowiązujących przepisów w tym zakresie. W szczególności kwestie te dotyczą zakresu uprawnień przyznanych tym podmiotom, trybu podejmowania decyzji w sprawie pozyskania i utrwalenia korespondencji, trybu kontroli podejmowanych w tym zakresie decyzji czy obowiązywania zasady subsydiarności.

Problematyka kontroli korespondencji nie dotyczy tylko zagadnień ściśle prawnokarnych, ale związana jest także z innymi dziedzinami prawa, w szczególności prawem cywilnym. Dotyka obszaru ochrony dóbr osobistych oraz związana jest z ochroną danych osobowych. Istotna z praktycznego punktu widzenia jest kwestia odpowiedzialności za dokonane naruszenia, podlegającej ochronie korespondencji, która uzależniona jest od zakresu i rodzaju dokonanych naruszeń.

Żądania wydania korespondencji i ich kontroli adresowane są do podmiotów posiadających stosowne środki i zasoby pozwalające na realizację tych żądań. Czynności tych podmiotów są uregulowane w ustawach, przede wszystkim w Prawie telekomunikacyjnym oraz Prawie pocztowym. W obszarze tej praktyki powstaje szereg problemów związanych z kontrolą korespondencji. W szczególności dotyczą one sposobu realizacji tych obowiązków, okresu przechowywania zgromadzonych informacji i danych, usuwania zbędnych danych czy wreszcie konsekwencji prawnych niewykonania obowiązków na rzecz uprawnionych podmiotów, sądu i prokuratury.

W pracy zostały sformułowane wnioski oraz propozycje zmian w obecnych uregulowaniach prawnych o charakterze nie tylko materialnym czy procesowym, ale także ustrojowym, które powinny się przyczynić do realizacji konstytucyjnych standardów kontroli korespondencji, a także usprawnić w praktyce funkcjonowanie tych procesów zarówno dla podmiotów uprawnionych do żądania, jak i zobowiązanych do prowadzenia kontroli korespondencji.

Warszawa, grudzień 2016 r.

Maciej Rogalski